

ISKOLAI HATÁSMECHANIZMUSOK

Hercegh Judit és Buda András
Debreceni Egyetem, Neveléstudományi Tanszék

Kulcsszavak: kortárscsoportok az iskolában, az iskola belső világa, tanár-diák kapcsolatok

Az iskolában eltöltött idő sikeressége meghatározó a gyermek későbbi pályája és a társadalomban majdan betöltendő pozíciója szempontjából. Az iskolába lépés pillanatában a kisdíák tanulással kapcsolatos attitűdjeit még a családi környezet determinálja. A későbbiekben az iskola és a pedagógusok által nyíltan és rejtve közvetített értékek és normák erőteljesen formálják a gyermekek személyiségét, de ebben a formálódásban mindig is jelentős szerepet tölt be az intézmény és a szülők viszonyrendszere. A pedagógus oktató szerepéhez szorosan kapcsolódik a nevelői tevékenység. Feladata nem csupán a diák tanítása, hanem minták közvetítése is a tanuló családjá felé.

Az iskola belső világa igen összetett, bonyolult folyamatok, társas egymásra hatások eredménye. Magyarozatához szükséges részekre bontani az iskolai élet motívumait. Elemzésünkben az iskola belső világát alkotó komponensekből ragadjuk ki azokat a főbb dimenziókat, amelyek mentén a tanulói attitűdök és motivációk megismerhetővé válnak. A rejtett tanterv közvetítése, a szülői-tanári elvárások, az iskolán belüli kortárscsoportok mind kihatnak az iskola társadalom felé közvetített képére. Mindezt az OTKA „Rejtett tanterv” – változatok iskolai életvilágokra kutatás anyagának (T043492) segítségével kívánjuk bemutatni, amelyek eredményei támpontot adhatnak az oktatásban jelenleg zajló folyamatok feltárásához.

A kutatás több dimenzió mentén vizsgálta az iskola belső sajátosságait. Két fókuszpontja az iskolákban megjelenő heterogenitás és a napjainkra megváltozott tanári szerepvállalás volt. A bemutatandó poszterhez a 2004 őszén – 2005 tavaszán felvett kérdőíves vizsgálat adatbázisának elemzését használjuk. A vizsgálat alanyai az Észak-kelet Tiszántúli Régió 16 iskolájának 11. évfolyamos tanulói voltak.

A kapott eredmények alapján elmondható, hogy a nevelési folyamat egyes összetevői rejtett társadalmi jelentést hordoznak, és gyakran a várttól eltérően hatnak. Példaként a rejtett tanterv megmutatkozásának egyik különleges területét, a tanulók sűgással kapcsolatos beállítódásait emeljük ki. Sűgni a tanári normák szerint bűn, ami a lebukás esetén komoly büntetést von maga után, nem is beszélve a tanár szemében elszenvedett presztízsvesztéséről, mégis egy igen általános és elterjedt szokásként van jelen az iskolai életben. A sűgás egyfajta gerilla-harc, a diákok eszköze az intézmény folyamatos teljesítménymérésével szemben. Másrészt a sűgás a bajtársiasság mércéje is, hiszen a diákok nem mindig és főképpen nem mindenkinek sűgnak. A vizsgált tanulók közel 93%-a szokott sűgni, akár rendszeresen, akár alkalmoszerűen. Az iskola által látens módon közvetített értékekkel és normákkal szemben a diákok 87,1%-a a sűgást normális dolognak tartja, hiszen ezzel a rászorulókat segítik. A sűgás tehát egy „karitatív” tevékenység, amely az intézmény által közvetített „a bajbajutottaknak segíteni kell” normának a sajátos diákértelmezése.